

3.1 ลักษณะทั่วไปของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

3.1.1 ประวัติความเป็นมาของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

เดิมเทศบาลแห่งนี้เป็นตำบลบางเมือง ถูกยกฐานะจัดตั้งขึ้นเป็นสุขาภิบาลสมุทรปราการ โดยกระแสพระบรมราชโองการประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาล เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2460 ต่อมาเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2478 ได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะจากสุขาภิบาลสมุทรปราการ เป็นเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ให้มีผลใช้บังคับได้ตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม 2478 มีเนื้อที่เพียง 1.48 ตารางกิโลเมตร โดยใช้ที่ทำการร่วมกับที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ โดยมีหลวงพิธานนรเหตุ เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก มีพระพิณิจสุวรรณเขต และนายเฉลิม เอี่ยมโอกาส เป็นเทศมนตรีชุดแรก ดวงตราประจำเทศบาลเป็นรูปพระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ ซึ่งเป็นปูชนียสถานอันศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพสักการะของชาวจังหวัดสมุทรปราการ และประชาชนทั่วประเทศ เทศบาลจึงได้ใช้เป็นดวงตราประจำเทศบาล กิจการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้เจริญก้าวหน้าตามลำดับ ต่อมาที่ว่าการอำเภอเมืองถูกไฟไหม้ เทศบาลจึงได้ย้ายจากสถานที่ร่วมกับอำเภอ ซึ่งเป็นอาคารไม้ห้องแถว 2 ชั้น ไปใช้สถานที่ที่อาคารเยี่ยมเกษสุวรรณ จากนั้นก็ได้ย้ายที่ทำการใหม่ที่บริเวณถนนบางลำโพง จนถึงปี พ.ศ. 2499 เทศบาลจึงได้กู้เงินกองทุนส่งเสริมกิจการเทศบาล (ก.ส.ท.) สร้างที่ทำการใหม่ ซึ่งใช้เป็นที่ทำการจนถึงปัจจุบันนี้

ระบบการบริหารงานของเทศบาล ได้พัฒนาปรับปรุงของท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีอัตราขยายตัวของอาคารพาณิชย์ อาคารที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนจนอัตราการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เทศบาลจึงได้ขออนุมัติขยายเขตเทศบาลให้กว้างขวางออกไปอีก ซึ่งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงขยายเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. 2505 ซึ่งได้ประกาศ

ในราชกิจจานุเบกษา ณ วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2505 ในรัชกาลที่ 9 มีเนื้อที่เพิ่มจากเดิม 1.48 ตารางกิโลเมตร เป็น 7.3 ตารางกิโลเมตร นับตั้งแต่เทศบาลเมืองสมุทรปราการขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2478 จนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลา 51 ปี มีคณะเทศมนตรีเข้ามาบริหารงานเทศบาลแห่งนี้ 35 ชุด

เมืองสมุทรปราการ ตามภาษาชาวบ้านมักเรียกชื่อสั้น ๆ ว่า "ปากน้ำ" ทั้งนี้เพราะเมืองสมุทรปราการตั้งอยู่บนปากแม่น้ำเจ้าพระยานั่นเอง จากประวัติศาสตร์ได้ให้ความว่า เมืองสมุทรปราการเป็นเมืองเก่าแก่ ได้สร้างขึ้นสมัยกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรม เมื่อปี พ.ศ.2163 ถึง พ.ศ.2171 ที่ตั้งของเมืองเดิมอยู่ใกล้ปากคลองบางปลากดทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงโปรดเกล้าให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ.2362 ในบริเวณพื้นที่ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า "บางเจ้าพระยา" คือ ตำบลปากน้ำ ในปัจจุบันนี้ การสร้างเมืองสมุทรปราการได้กระทำพิธีฝังหลักเมือง เมื่อวันที่อาทิตย์ เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ พ.ศ.2365 ในขณะนั้นหลักเมืองก็ยังตั้งอยู่บนถนนพระโคนชัย หลังโรงเรียนเทศบาล 1 (เยี่ยมเกษสุวรรณ) ศาลหลักเมืองปากน้ำมีความศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่เคารพสักการะบูชาของชาวเมืองสมุทรปราการ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์คู่บ้านคู่เมือง และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ชาวปากน้ำจะจัดพิธีฉลองหลักเมืองเป็นประจำทุกปี ในระหว่างการสร้างเมืองได้โปรดเกล้า ฯ ให้ประชาชนถมที่เกาะหาดทราย และสร้างพระสมุทรเจดีย์ขึ้นที่เรียกกันว่า "พระเจดีย์กลางน้ำ" พระสมุทรเจดีย์ตั้งอยู่ที่ปากคลองบางปลากด ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับสำนักงานเทศบาลเมืองสมุทรปราการ พระเจดีย์กลางน้ำนับว่าเป็นปูชนียสถานอันสำคัญ เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะบนยอดเจดีย์ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ และเป็นโบราณสถานอันสำคัญของชาติ พื้นที่เดิมเป็นเกาะเรือขนาดใหญ่ สามารถแล่นไปรอบ ๆ เกาะได้ ภายหลังจากได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดสร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่ ได้ทำการก่อสร้างเป็นเวลาถึง 3 ปี และได้สร้างบ้อมปราการขึ้นอีก 6 บ้อม เช่น บ้อมพระโคนชัย บ้อมนารายณ์ปราบศึก บ้อมปราการ บ้อมกายสิทธิ์ บ้อมนาคราช และบ้อมผีเสื้อสมุทร พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ เป็นแม่กองจัดสร้างพระเจดีย์ขึ้นกลางเกาะตามพระราช

ประสงค์ของพระราชบิดา โดยเริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ.2369 - พ.ศ.2371 จึงทำการสร้างเสร็จ พระราชทานนามว่า "พระสมุทรเจดีย์" แต่ประชาชนส่วนใหญ่เรียกว่า "พระเจดีย์กลางน้ำ" ทางราชการโดยจังหวัดกับเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ได้ร่วมจัดงานขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดเอาวันแรม 5 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นวันเริ่มงาน ก่อนเริ่มงานจะมีพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันช่วยเย็บผ้าแดงสำหรับห่มองค์พระสมุทรเจดีย์ ในวันเริ่มงานคณะกรรมการจะอัญเชิญผ้าแดงผืนขึ้นขึ้นบุษบกแห่ไปรอบเมือง แล้วลงเรือแห่ไปตามลำน้ำเจ้าพระยาถึงอำเภอพระประแดง เพื่อให้ชาวอำเภอพระประแดงร่วมอนุโมทนา แล้วจึงยกขบวนแห่กลับมาทำพิธีทักษิณวัตรรอบองค์พระสมุทรเจดีย์ แล้วนำผ้าแดงขึ้นห่มองค์พระสมุทรเจดีย์เป็นอันเสร็จพิธี สำหรับการจัดงานทางราชการได้จัดงานฉลองทั้ง 2 ผัง คือ ผังพระสมุทรเจดีย์ และผังจังหวัด

3.1.2 สภาพทั่วไปและทำเลที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดชายทะเล ที่ตั้งอยู่ตอนปลายพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะเช่นนี้ทำให้พื้นที่จังหวัดส่วนใหญ่รวมทั้งเขตเทศบาล ฯ ต้องประสบกับสภาวะน้ำท่วมอยู่เป็นประจำ และพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มไม่มีภูเขา (แผนที่ 1 และแผนที่ 2)

สมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญต่อประเทศในเชิงเศรษฐกิจ กล่าวคือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ และยังเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของประชากรจากกรุงเทพมหานครในฐานะที่เป็นเมืองปริมณฑลด้วย

เขตเทศบาลห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทาง 25 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 7.3 ตารางกิโลเมตร พื้นที่สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม เวลาฝนตกหรือน้ำทะเลหนุน น้ำทะเลจะทะลักเข้าที่อระบายน้ำท่วมถนน และน้ำเค็มได้กัดเซาะถนนเสียหายอยู่เป็นประจำตลอดทุกฤดูกาล

อาณาเขต

เทศบาลเมืองสมุทรปราการ ซึ่งมีพื้นที่ 7.3 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลปากน้ำทั้งตำบล ตำบลวงษ์หลุมที่ 4, 5 และ 7 ตำบลบางเมือง หมู่ที่ 1, 2, 3 และ 5 ตำบลท้ายบ้านหมู่ที่ 1, 2, 3, 4 และ 7 โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (แผนที่ 3)

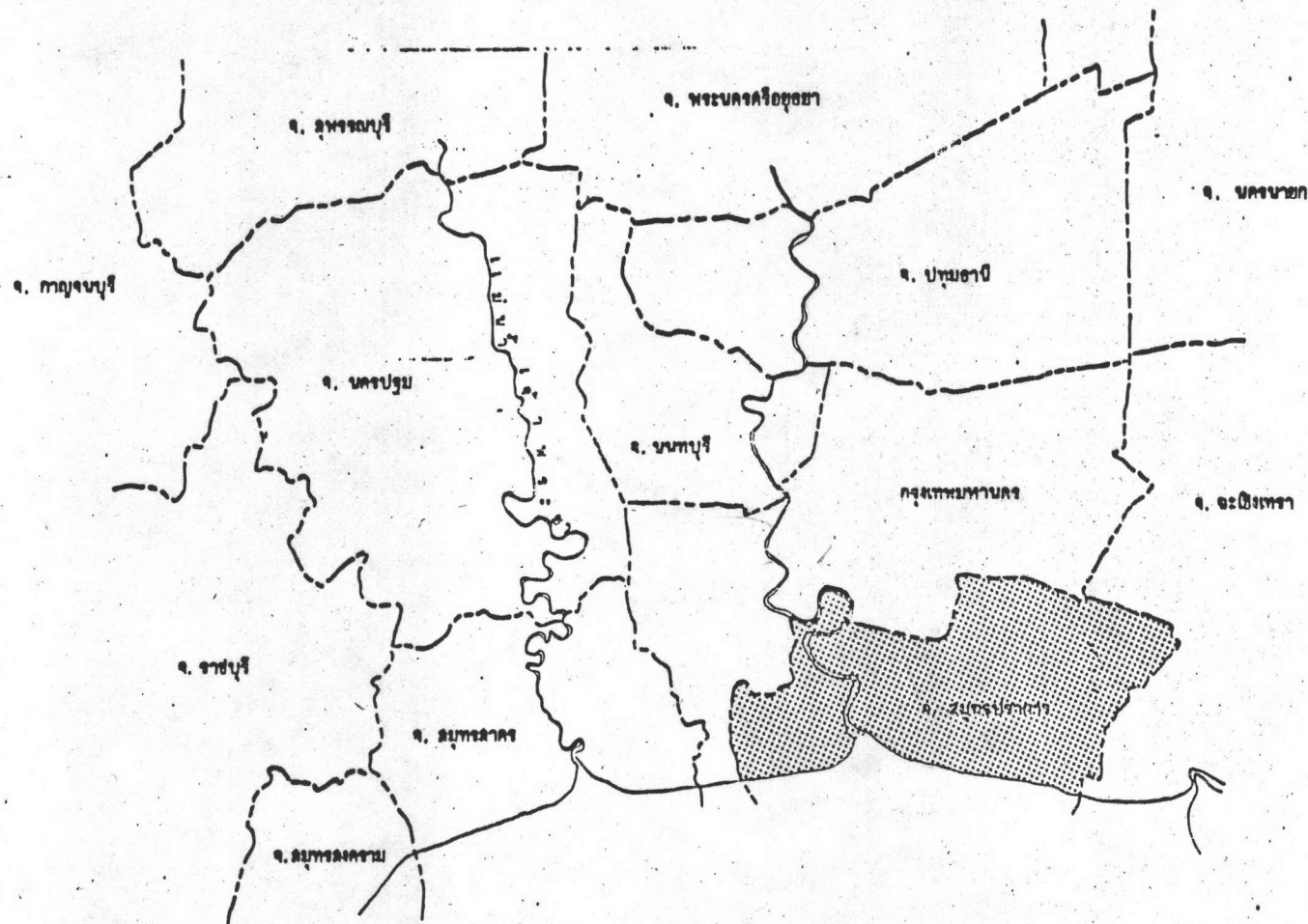
ทิศเหนือ จด ตำบลบางเมือง

ทิศใต้ จด ตำบลท้ายบ้าน

ทิศตะวันออก จด สุขาภิบาลบางปู

ทิศตะวันตก จด แม่น้ำเจ้าพระยา

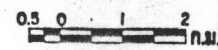
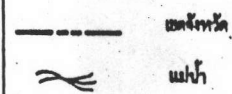
สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มสูงจากระดับน้ำทะเล 2.20 เมตร

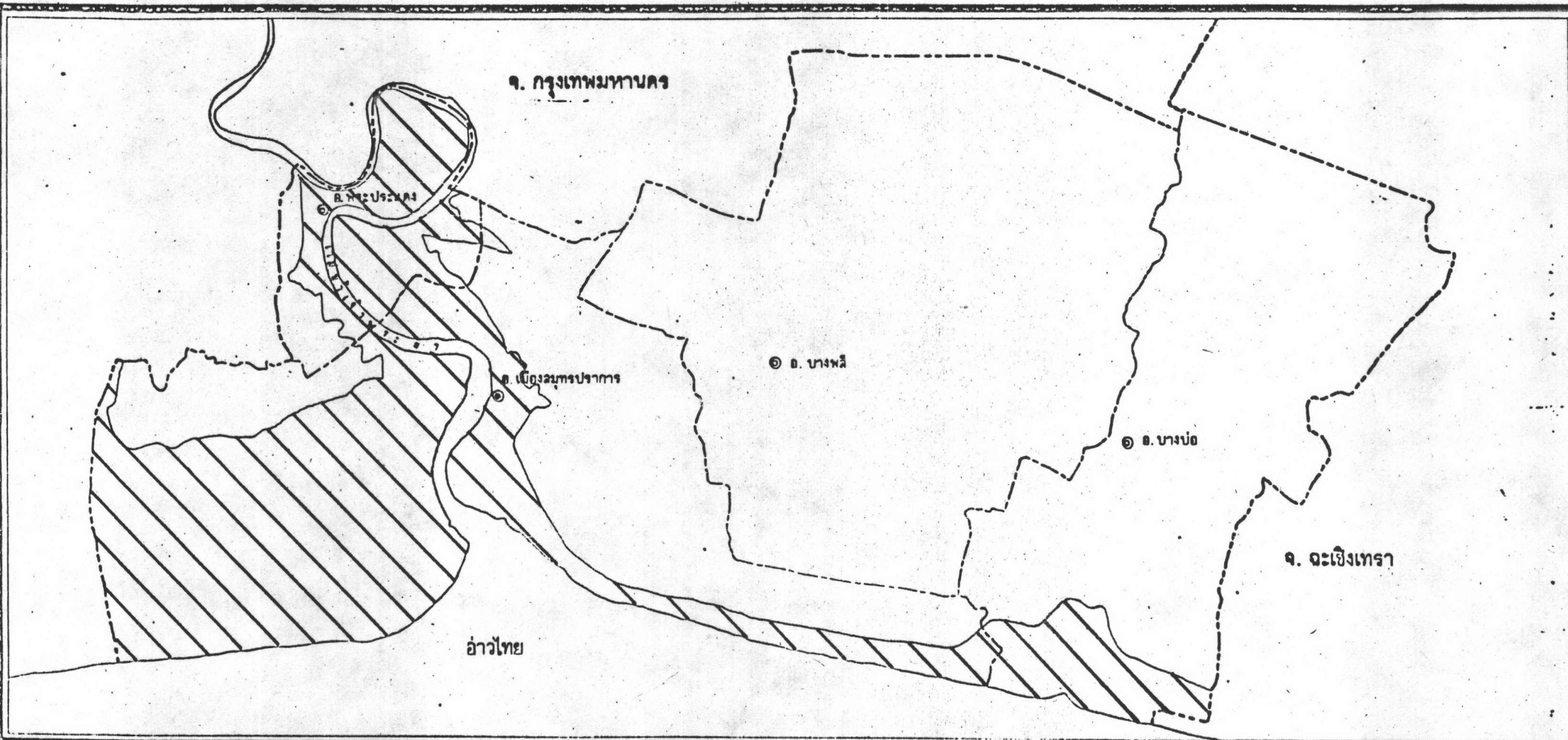
ความล้มพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองลุมพฐ์

แสดง : ที่ตั้งจังหวัดลุมพฐ์

แผนที่ 1

T 10805150

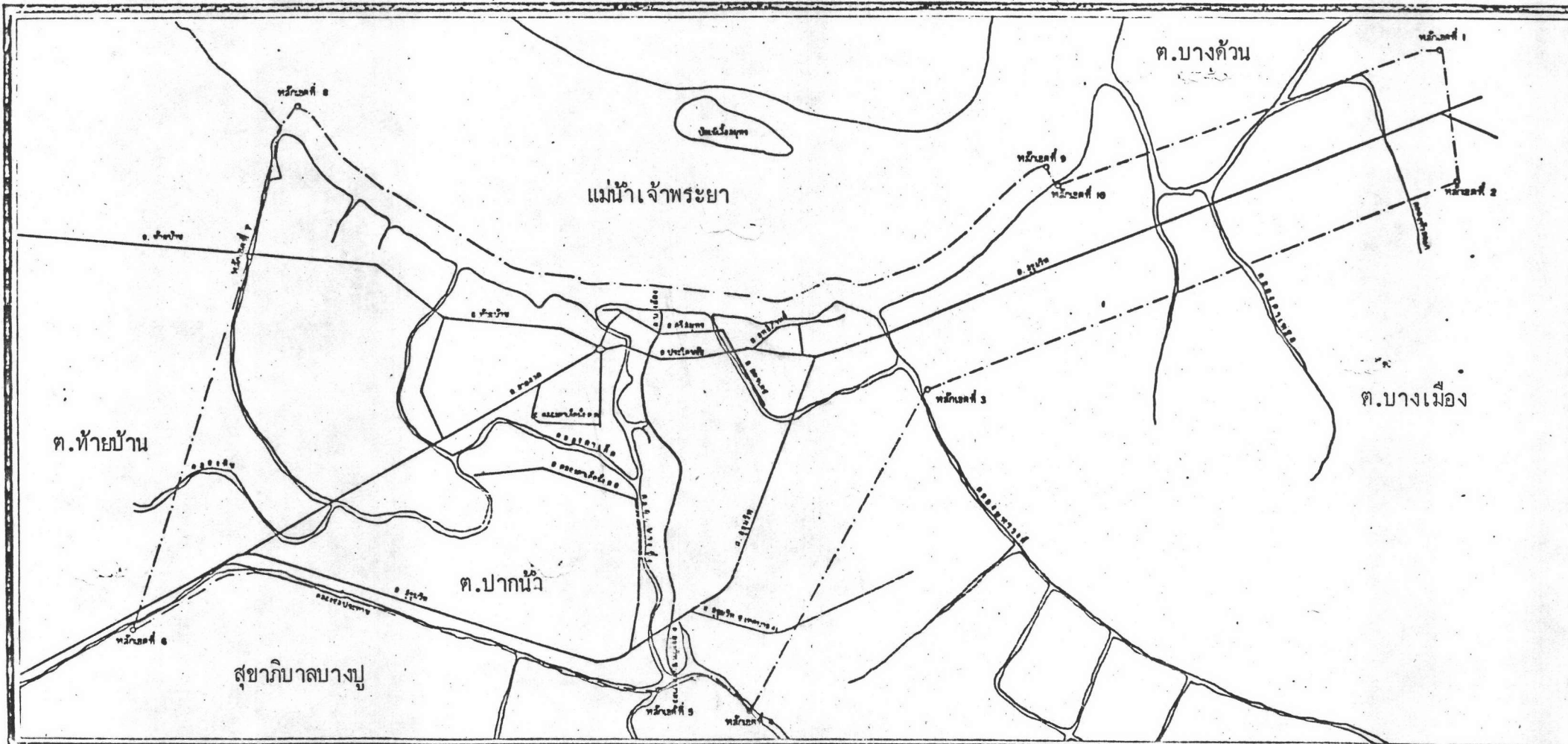
ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

แสดง : ลักษณะภูมิประเทศ

แผนที่ 2

- ที่ราบซึ่งยังได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลเป็นประจำ
- ที่ราบซึ่งเคยรับอิทธิพลจากน้ำทะเลมาก่อน

- เขตจังหวัด
- เขตอำเภอ
- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ

ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

แสดง : เขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

แผนที่ 3

- แนวเขตเทศบาล
- ถนน ค.ร. ล.
- ถนนแอสฟัลท์
- ~ คลอง

1 0 1 2 3 4 กม.

3.1.3 สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพเศรษฐกิจ และการอุตสาหกรรม

เมืองสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยา มีลมทะเลพัดเข้าสู่ฝั่งอยู่ตลอดฤดูกาล โดยมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มโดยทั่วไป

สภาพทางเศรษฐกิจประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลประกอบกิจการค้า การประมง และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก เนื่องจากเมืองสมุทรปราการมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จึงอยู่ในสภาพที่รับการขยายตัวของกรุงเทพ ฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้ชัดในขณะนี้ก็คือ การขยายตัวการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งทางรัฐบาลได้กำหนดเป็นย่านอุตสาหกรรม จึงทำให้สังคมเศรษฐกิจของเมืองสมุทรปราการกลายเป็นสังคมเศรษฐกิจอุตสาหกรรม ทำให้กิจการค้าขายในเขตเทศบาลดีขึ้นเป็นเงาตามตัว ประชาชนมีมาตรฐานการครองชีพสูง อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงงานผลิตรถยนต์ โรงงานผลิตจักรยานยนต์ โรงงานผลิตยา โรงงานผลิตเครื่องไฟฟ้า โรงงานฟอกหนัง โรงงานหล่อเหล็ก โรงงานผลิตแก้ว โรงงานผลิตน้ำปลา โรงงานผลิตนม โรงงานผลิตผ้า ฯลฯ สาเหตุจูงใจให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมสนใจมาลงทุนจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมก็เพราะสถานที่เหมาะสมเกี่ยวกับการขนส่งถ่ายสินค้าได้ทั้งทางบกและทางน้ำ สามารถระบายน้ำโสโครกจากโรงงานลงสู่ทะเลได้ และอยู่ใกล้ตลาดการขนส่งวัตถุดิบ เพราะฉะนั้นเมืองสมุทรปราการจึงเป็นแหล่งผลิตอุตสาหกรรม มีโรงงานใหญ่ ๆ ภายในจังหวัด ประมาณ 1,967 โรงงาน มีคนงานประมาณ 127,286 คน (พ.ศ.2527) คนงานเหล่านี้จะต้องเข้ามาจับจ่ายซื้อสินค้าภายในเมืองวันหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีผู้ประกอบการค้ามากมายหลายประเภท มีการขยายตลาด และงานบริการเพิ่มขึ้นตามมาด้วย

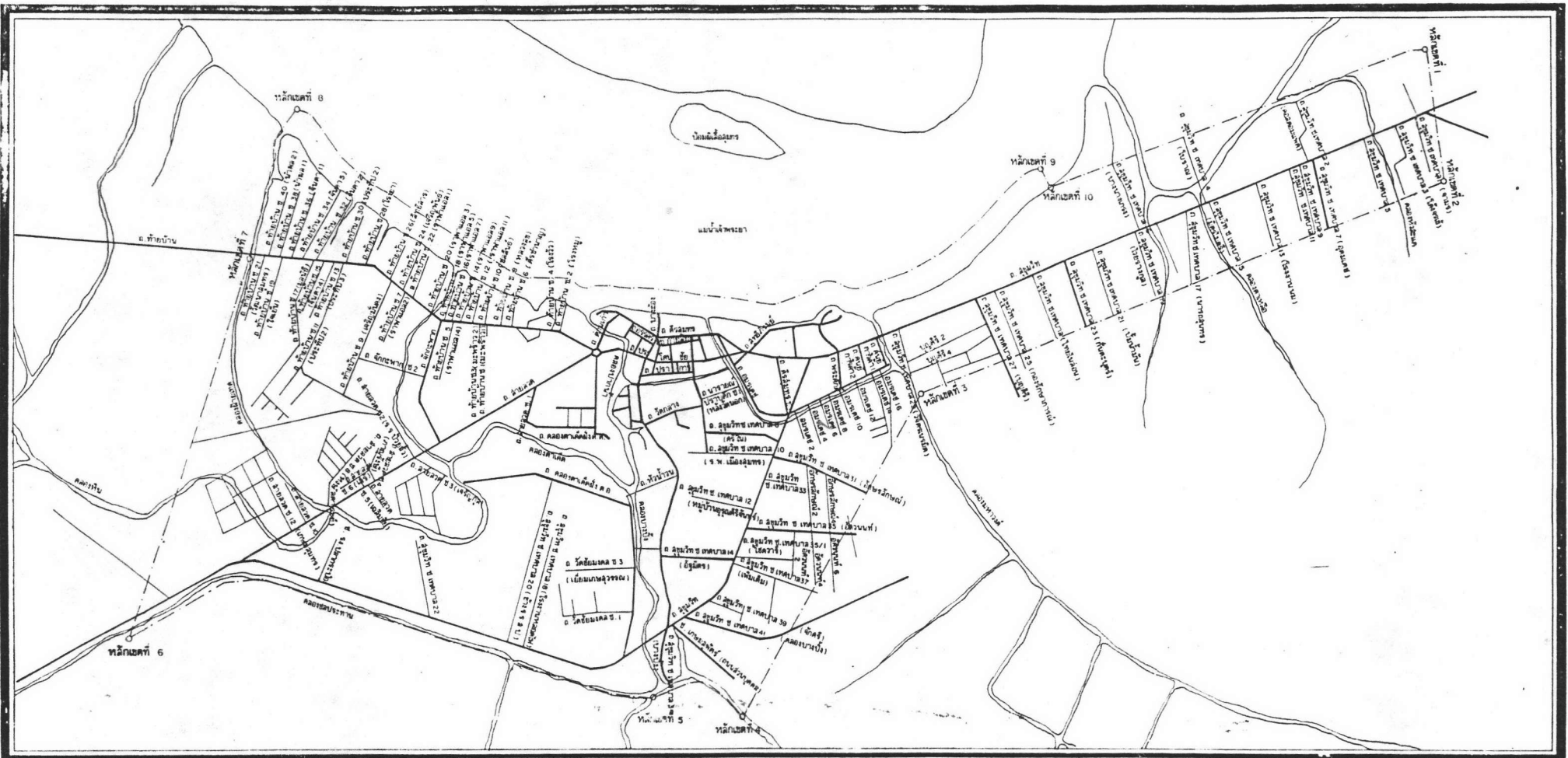
3.1.4 การคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

การคมนาคมในเขตเทศบาล ซึ่งมีเนื้อที่ 7.3 ตารางกิโลเมตร มีถนนในความรับผิดชอบ 59 สาย รวมความยาว 18.889 กิโลเมตร แยกเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก (ค.ส.ล.) ถนนลาดยางแอสฟัลท์ ถนนลูกรัง การจราจรยังไม่ติดขัด แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเขตเทศบาลตั้งอยู่ริมทะเล แม่น้ำเจ้าพระยา เวลานั้นน้ำทะเลหนุนขึ้นและเค็มจะทะเลลึกเข้าท่าระบายน้ำ น้ำทะเลได้ท่วมถนนอยู่เป็นประจำตลอดปี ทำให้ประชาชนที่ตั้งอยู่ริมทะเล

ได้รับความเดือดร้อน นอกจากนี้ยังทำให้ถนนของเทศบาลเสียหาย เนื่องจากน้ำเค็มกัดเซาะ เพราะฉะนั้นการปรับปรุงถนนทุกสายในเขตเทศบาลจะต้องยกระดับให้สูงขึ้นจากน้ำทะเล และจะต้องปรับปรุงจากถนนลาดยางแอสฟัลท์เป็นถนน ค.ส.ล. ไปหลายสายแล้ว และการจัดสร้างถนนทุกสายในเขตเทศบาลจะต้องยกระดับให้พ้นจากน้ำทะเล โดยจะปรับปรุงถนนทุกสายให้เป็นถนน ค.ส.ล. นอกจากนี้เทศบาลได้ร่วมมือกับจังหวัดจัดทำการศึกษาและจัดสร้างเขื่อน ทำประตูกั้นปลายท่อระบายน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาน้ำให้น้ำทะเลหนุนท่วมถนน และร่วมกับเจ้าหน้าที่สำนักผังเมืองสำรวจจัดทำแผนที่ระบายน้ำฝน และแผนที่ระบายน้ำโสโครกอีกด้วย ซึ่งคาดว่าหากเทศบาลได้ดำเนินการตามเป้าหมายที่วางไว้ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาน้ำขัง จะบรรเทาและหมดไปในไม่ช้า

ส่วนการคมนาคมนอกเขตเทศบาลนั้น เนื่องจากเขตเทศบาลมีเนื้อที่ติดต่อกับกรุงเทพฯ การคมนาคมจะมีถนนสุขุมวิทเชื่อมติดต่อกับถนนเทศบาล มีรถเมล์หลายสายซึ่งมาจากกรุงเทพมหานครหลายจุดมาสุดปลายทางที่เมืองสมุทรปราการ จึงทำให้ถนนของเทศบาลต้องปริมาณการจราจรหนักอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรถบรรทุกผู้โดยสาร รถบรรทุกสินค้า ฯลฯ เข้ามาใช้ถนนในเขตเทศบาลวันหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก

ส่วนการคมนาคมอีกทางหนึ่งได้แก่ทางน้ำ เนื่องจากเทศบาลเมืองสมุทรปราการตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา และการขนส่งสินค้าทางน้ำจากต่างประเทศเข้าสู่ท่าเทียบเรือคลองเตย และจากคลองเตยไปสู่ต่างประเทศ ทั่วโลกจะต้องเดินทางผ่านแม่น้ำเจ้าพระยา จึงอาจกล่าวได้ว่าการคมนาคมแม่น้ำเจ้าพระยาใช้เฉพาะด้านการเดินเรือขนถ่ายสินค้า เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการคมนาคมทางบกเป็นที่นิยมของประชาชนทั่ว ๆ ไป เพราะสะดวกกว่าการเดินทางทางน้ำมาก (แผนที่ 4)

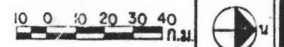

ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองลุมพริกพราการ

แสดง : เส้นทางคมนาคมในเขตเทศบาลเมืองลุมพริกพราการ

แผนที่ 4

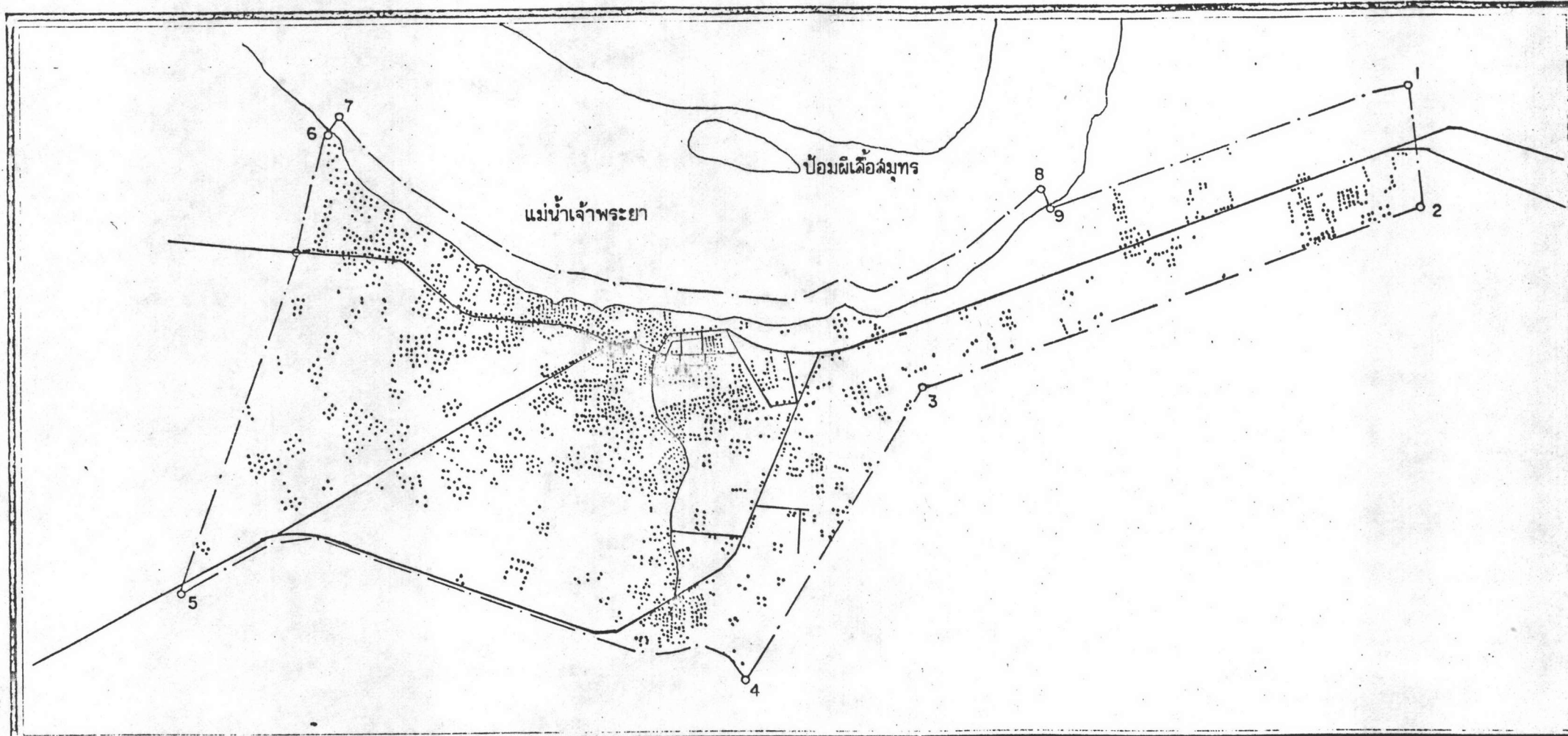
- แนวเขตเทศบาล
- ถนน ค.ล.ด.
- ถนนแอสฟัลท์, ลูกจิ้ง
- ~ คลอง

3.1.5 ประชากร การพาณิชย์กรรม และอาชีพหลัก

ปี พ.ศ.2526 ในเขตเทศบาลมีอาคารบ้านเรือนอยู่จำนวน 9,272 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 65,155 คน เป็นชาย 41,008 คน เป็นหญิง 24,147 คน ประชากรส่วนใหญ่กระจายอยู่ตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เช่น ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนสุขุมวิท ถนนท้ายบ้าน ถนนสายลวด และคลองต่าง ๆ (แผนที่ 5)

สัดส่วนของประชากรในเขตเทศบาลค่อนข้างสูง คาดว่าต่อไปเมืองสมุทรปราการ จะต้องเป็นเมืองนำ หรือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคกลางได้ เมื่อมีการลงทุนทางการอุตสาหกรรมแล้ว การผลิตต่าง ๆ จะเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ยังมีประชากรอพยพจากทุกภาคของจังหวัดเข้าสู่ตัวเมืองสมุทรปราการมีจำนวนสูงขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นผลมาจากการลงทุน จึงอาจกล่าวได้ว่าอาชีพหลักของประชากรในเขตเมืองมีอาชีพการค้าและการพาณิชย์ประมาณ ร้อยละ 65 ซึ่งเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองจากนั้นได้แก่ อุตสาหกรรมและการประมง และเมื่อมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมและการเพิ่มของอัตราประชากรสูงขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาขึ้นหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นับวันจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ตัวเลขประชากรในเขตเทศบาลเมื่อ พ.ศ.2520 - 2526 มีจำนวนเพิ่มจาก 48,185 คน เป็น 65,155 คน และเมื่อ พ.ศ.2529 ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการมีประชากรถึง 69,218 คน

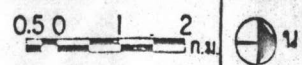
ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

แสดง : การแจกกระจายจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ พ.ศ. 2526

• เท่ากับ 30 คน

แผนที่ 5

- เขตเทศบาล
- o หลักเขต

3.2 ลักษณะความเป็นเมืองของเทศบาลเมืองสมุทรปราการ

เมืองที่ประกอบตั้งต่อไปนี้เป็นคือ

3.2.1 ประชากร

การศึกษาด้านประชากรเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาเมืองต่าง ๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการขยายตัวของประชากรในพื้นที่ที่ต้องการศึกษา รวมทั้งพื้นที่บริเวณรอบนอกซึ่งจะเข้ามามีอิทธิพลร่วมด้วย ตลอดจนสภาวะการดำเนินงานเศรษฐกิจและสังคม อันจะก่อให้เกิดแรงดึงดูดให้ประชากรมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลง

ในการวิเคราะห์จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ประชากรระดับจังหวัด และประชากรในเขตพื้นที่ศึกษา ดังนี้

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดหนึ่งของภาคกลางและมีอาณาเขตอยู่ในเขตปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 890.28 ตารางกิโลเมตร ปี พ.ศ.2525 มีประชากรจำนวน 585,320 คน และในปี พ.ศ.2529 มีประชากรจำนวน 689,641 คน มียอดการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 104,321 คน หรือมีการเปลี่ยนแปลงร้อยละ 17.82 (ตารางที่ 3.1)

เขตเทศบาล ซึ่งมีพื้นที่ 7.3 ตารางกิโลเมตร เป็นบริเวณที่โรงงานอุตสาหกรรมกระจายอยู่มาก มีประชากรจำนวน 49,567 คน ในปี พ.ศ.2525 และเพิ่มเป็นจำนวน 69,218 คน ในปี พ.ศ.2529 โดยมียอดการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 19,642 คน หรือร้อยละ 39.62 เนื่องจากในเขตเทศบาลเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการต่าง ๆ เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล และการให้บริการด้านต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความแออัดมากขึ้น และไม่สามารถขยายเขตออกไปได้อีก เพราะติดแม่น้ำและพื้นที่ในเขตสุขาภิบาลอื่น ๆ (ตามตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 พื้นที่ ประชากร และการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดและเทศบาลเมืองสมุทรปราการ พ.ศ.2525 - 2529

เขตการปกครอง	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร (คน)		ยอดรวมการเปลี่ยนแปลง* (คน)	ร้อยละของการ เปลี่ยนแปลง
		พ.ศ.2525	พ.ศ.2529		
จังหวัดสมุทรปราการ	890.28	585,320	689,641	104,321	17.82
เทศบาลเมืองสมุทรปราการ	7.3	49,576	69,218	19,642	39.62

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

* ตัวเลขจากการคำนวณ

3.2.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ จากตารางที่ 3.2 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์
จังหวัด ในแต่ละสาขาการผลิตตั้งแต่ปี 2519 ถึงปี 2523 ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้วัดความเติบโต
ของเมืองในลักษณะภาพรวม ปรากฏว่าสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด
ในจังหวัดสมุทรปราการ รองลงมาคือ สาขาการค้าส่ง - ค้าปลีก และสาขาการเกษตรกรรม
หรือสาขาไฟฟ้า - ประปา ตามลำดับ (ปี 2519 และ 2520 สาขาการเกษตรกรรมมีมูลค่าสูง
เป็นอันดับที่ 3 ของจังหวัด แต่ตั้งแต่ปี 2521 ถึง 2523 สาขาไฟฟ้า - ประปา มีมูลค่าสูงกว่า
สาขาการเกษตรกรรม และสูงเป็นอันดับที่ 3 ของจังหวัด) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการ
ได้พัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นเมืองอุตสาหกรรมและสาขาการเกษตรกรรมได้ค่อย ๆ ลดความสำคัญลง
เป็นลำดับ ซึ่งสังเกตได้จากสัดส่วนของสาขาการผลิตในผลิตภัณฑ์จังหวัด ตั้งแต่ปี 2519 ถึง
2523 ในตารางที่ 3.3 โดยคิดเป็นร้อยละ เพื่อให้มองภาพได้ชัดเจนขึ้น

ตารางที่ 3.2 มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดแต่ละสาขาการผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2523
(ราคาคงที่ปี พ.ศ.2515)

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	พ.ศ.2519	พ.ศ.2520	พ.ศ.2521	พ.ศ.2522	พ.ศ.2523
1. เกษตรกรรม	772.6	1,066.5	1,024.5	991.2	889.9
กลีกรวม	239.2	220.4	199.0	231.5	209.9
ปศุสัตว์	41.3	94.2	115.4	112.8	105.3
ประมง	492.1	751.9	710.1	646.9	547.7
ป่าไม้	-	-	-	-	-
2. เหมืองแร่และย่อยหิน	29.4	38.2	34.0	29.0	31.3
3. อุตสาหกรรม	5,657.6	6,520.4	7,479.5	8,100.1	8,525.8
4. การก่อสร้าง	301.8	151.1	299.6	147.2	145.5
5. ไฟฟ้า-ประปา	565.2	549.3	1,054.4	1,196.5	1,498.6
6. การคมนาคม	89.6	77.7	81.2	75.6	77.9
7. การค้าส่ง-ค้าปลีก	2,287.3	2,682.4	2,885.2	3,101.6	3,297.9
8. ธนาคารประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์	59.1	91.4	125.4	143.3	160.2
9. ที่อยู่อาศัย	23.9	26.1	29.0	35.6	37.0
10. การบริหารและ ป้องกันประเทศ	47.8	49.4	52.5	57.0	63.8
11. การบริการ	319.2	366.0	454.4	442.8	508.4
รวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	10,153.5	11,618.5	13,519.7	14,369.9	15,256.3

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.3 สัดส่วนของสาขาการผลิตในผลิตภัณฑ์จังหวัดตั้งแต่ปี พ.ศ.2519 - 2523

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	พ.ศ.2519	พ.ศ.2520	พ.ศ.2521	พ.ศ.2522	พ.ศ.2523
1. เกษตรกรรม	7.61	9.18	7.58	6.90	5.83
กลีกรวม	2.36	1.90	1.47	1.61	1.38
ปศุสัตว์	0.41	0.81	0.85	0.78	0.69
ประมง	4.85	6.47	5.25	4.50	3.77
ป่าไม้	-	-	-	-	-
2. เหมืองแร่และย่อยหิน	0.29	0.33	0.25	0.20	0.21
3. อุตสาหกรรม	55.72	56.12	55.32	56.37	55.88
4. การก่อสร้าง	2.97	1.30	2.22	1.02	0.95
5. ไฟฟ้า-ประปา	5.57	4.73	7.80	8.33	9.82
6. การคมนาคม	0.88	0.67	0.60	0.52	0.51
7. การค้าส่ง-ค้าปลีก	22.53	23.09	21.34	21.58	21.62
8. ธนาคารประกันภัย อสังหาริมทรัพย์	0.58	0.79	0.93	0.99	1.05
9. ที่อยู่อาศัย	0.23	0.22	0.21	0.25	0.24
10. การบริหารและ ป้องกันประเทศ	0.47	0.43	0.39	0.40	0.42
11. การบริการ	3.14	3.15	3.36	3.43	3.46
รวมผลิตภัณฑ์จังหวัด	100	100	100	100	100

ที่มา : ตารางที่ 3.2

3.2.3 ลักษณะการค้าและพาณิชย์กรรม

3.2.3.1 จำนวนผู้จดทะเบียนพาณิชย์ประกอบธุรกิจการค้า ซึ่งใช้เป็นตัวแปรวัดความเติบโตของเมือง จากสารวิเคราะห์ในปี พ.ศ.2525 มีผู้จดทะเบียนพาณิชย์ จำนวน 9,236 ราย ส่วนปี พ.ศ.2529 มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 13,577 ราย จึงมีการเปลี่ยนแปลง 4,314 ราย หรือร้อยละ 47.00 (ตารางที่ 1 ในภาคผนวก)

3.2.3.2 จำนวนร้านค้า จัดเป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่งในการบอกลักษณะความเป็นเมือง ลักษณะสถานประกอบการค้าในเขตเทศบาลมีทั้งที่เป็นร้านค้าปลีก - ร้านค้าส่ง และร้านบริการ ซึ่งในปี พ.ศ.2525 มีจำนวน 1,075 ร้าน ส่วนปี พ.ศ.2529 มีจำนวน 1,139 ร้าน มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจำนวน 64 ร้าน หรือร้อยละ 5.95 (ตารางที่ 1 ในภาคผนวก)

3.2.4 การเงินและการคลัง

ตัวแปรด้านการเงินและการคลังของเทศบาล พิจารณาจากตัวแปรเกี่ยวกับ

3.2.4.1 รายได้ของเทศบาล ซึ่งเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นสภาพเศรษฐกิจของเมือง รายได้เทศบาลจัดเป็นรายได้จริงของเทศบาล ได้แก่ รายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ ค่าใบอนุญาต ซึ่งเป็นรายได้ส่วนใหญ่ของเมือง จากข้อมูล ปี พ.ศ.2525 เทศบาลเมืองสมุทรปราการมีรายได้จำนวน 20,595,047 บาท และในปี พ.ศ.2529 เพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 32,226,427 บาท โดยเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเท่ากับ 11,631,380 บาท หรือร้อยละ 56.47 (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก)

3.2.4.2 จำนวนธนาคาร ยอดเงินฝาก และยอดเงินกู้ ธนาคารเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของเมือง ที่ตั้งธนาคารส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชุมชนหรือเขตเมือง ชุมชนที่มีสาขาธนาคารอยู่มาก แสดงให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจซึ่งอยู่ในระดับดี มีการหมุนเวียนและความมั่นคงทางการเงินสูง ซึ่งจัดเป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุนพัฒนาเศรษฐกิจนั่นเอง ในปี พ.ศ.2525 มีจำนวนธนาคารพาณิชย์ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ 17 ธนาคาร และมีการตั้งเพิ่มขึ้นอีก 2 ธนาคาร

ในปี พ.ศ.2529 รวมเป็นจำนวน 19 ธนาคาร โดยมียอดเงินฝากในปี พ.ศ.2525 เท่ากับ 3,410 ล้านบาท และยอดเงินกู้ยืมเท่ากับ 1,542 ล้านบาท ส่วนปี พ.ศ.2529 มียอดเงินฝากเท่ากับ 7,323 ล้านบาท และยอดเงินกู้เท่ากับ 3,731 ล้านบาท (ตารางที่ 2 ในภาคผนวก)

3.2.5 การบริการสังคม

3.2.5.1 การศึกษา เป็นสาธารณูปการที่สำคัญอย่างหนึ่งในเขตชุมชนเมือง ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึงระดับการพัฒนาของประชากรในเมือง ในปี พ.ศ.2525 เทศบาลเมืองสมุทรปราการมีโรงเรียนจำนวน 19 แห่ง จำนวนนักเรียนจากโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตเทศบาล 18,259 คน ส่วนปี พ.ศ.2529 มีจำนวนโรงเรียน 20 แห่ง และจำนวนนักเรียน 20,608 คน (ตารางที่ 3 ในภาคผนวก)

3.2.5.2 การสาธารณสุข จัดเป็นบริการสังคมอย่างหนึ่งของชุมชนเมือง ในปี พ.ศ.2525 เทศบาลเมืองสมุทรปราการมีบริการด้านสาธารณสุข โดยแบ่งเป็นจำนวนเตียงคนไข้ 377 เตียง จำนวนแพทย์ 15 คน จำนวนพยาบาล 64 คน และในปี พ.ศ.2529 มีจำนวนเตียงคนไข้ 387 เตียง จำนวนแพทย์ 26 คน จำนวนพยาบาล 86 คน (ตารางที่ 3 ในภาคผนวก)

3.2.6 สาธารณูปโภค และบริการคมนาคมขนส่ง

3.2.6.1 การไฟฟ้า การให้บริการด้านไฟฟ้าในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการอยู่ในเขตความรับผิดชอบของการไฟฟ้านครหลวง ข้อมูลปี พ.ศ. 2525 - 2529 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าในเขตเมืองส่วนใหญ่เป็นประเภทที่อยู่อาศัย นอกนั้นเพื่อการธุรกิจ อุตสาหกรรม ไฟสาธารณะ และอื่น ๆ โดยแยกเป็นปี พ.ศ.2525 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 36,272 ราย ปริมาณกระแสไฟฟ้าที่ใช้เท่ากับ 1,477.51 กิโลวัตต์ชั่วโมง (ตารางที่ 4 ในภาคผนวก)

3.2.6.2 การประปา จากข้อมูลของสำนักงานประปาสมุทรปราการ พบว่า ปี พ.ศ.2525 มีจำนวนผู้ใช้น้ำประปาในเขตเทศบาลเมือง 4,977 ราย และปี พ.ศ.2529 เพิ่มขึ้นเป็น 9,901 ราย คือ เพิ่มขึ้นเท่ากับ 4,924 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.94

3.2.6.3 โทรศัพท์ การให้บริการด้านโทรศัพท์ในเขตชุมชนเมือง เป็นบริการขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ โทรศัพท์ ธุรกิจ บ้าน สาธารณะ และโทรศัพท์ที่ใช้ในกิจการขององค์การโทรศัพท์ โดยมีข้อมูลดังนี้ คือ ปี พ.ศ.2525 มีผู้เช่าเท่ากับ 4,001 เลขหมาย และในปี พ.ศ.2529 มีผู้เช่าเท่ากับ 5,650 เลขหมาย โดยเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 16,491 เลขหมาย หรือร้อยละ 41.24 (ตารางที่ 4 ในภาคผนวก)

3.2.6.4 รถโดยสารประจำทาง เป็นตัวแปรสำคัญอย่างหนึ่ง ที่บอกถึงระดับความเป็นเมือง ในปี พ.ศ.2525 มีจำนวนรถโดยสารประจำทางที่ขออนุญาตทะเบียนไว้ 140 คัน และเพิ่มเป็น 1,326 คันในปี พ.ศ.2529 โดยมีการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 926 คัน (ตารางที่ 4 ในภาคผนวก)

3.2.7 ลักษณะที่อยู่อาศัย

ตัวแปรเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของประชากรคือบ้าน จำนวนบ้านในเขตเทศบาลจากข้อมูลสำนักงานเทศบาลเมืองสมุทรปราการพบว่า ปี พ.ศ.2528 เท่ากับ 9,111 หลังคาเรือน และเพิ่มเป็น 9,710 หลังคาเรือน ในปี พ.ศ.2529 โดยมีการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 599 หลังคาเรือน หรือร้อยละ 6.57 (ตารางที่ 5 ในภาคผนวก)

3.3 ลักษณะทางอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเป็นกิจกรรมหลักที่บ่งชี้ความเป็นเมือง เพราะอุตสาหกรรมนำมาซึ่งกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การค้า การบริการ การตลาด เป็นแหล่งสร้างงานขนาดใหญ่ การจดทะเบียนโรงงานอุตสาหกรรมของกรมโรงงานอุตสาหกรรมเริ่มครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2512 เป็นต้นมา จากตารางที่ 8 ในภาคผนวกจะเป็นข้อมูลอุตสาหกรรมเกี่ยวกับจำนวนโรงงาน จำนวนเงินลงทุน และจำนวนคนงาน ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรปราการ ในปี พ.ศ.2529 ข้อมูลอุตสาหกรรมที่รวบรวมไว้จัดเป็นข้อมูลของอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งกรมโรงงานอุตสาหกรรมได้แบ่งประเภทไว้ 98 ประเภท (ตามลำดับ) ถ้าพิจารณาจากข้อมูลที่แสดงไว้จะพบว่า จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมการผลิตมีทั้งหมด 1,002 โรงงาน

โดยมีเงินลงทุนจำนวนทั้งสิ้น 27.8 ล้านบาท และจำนวนคนงานถึง 66,561 คน การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ตัวแปรอุตสาหกรรมเกี่ยวกับจำนวนโรงงาน จำนวนคนงาน และจำนวนเงินลงทุน เพราะอาจจัดเป็นดัชนีสำคัญที่บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างการอุตสาหกรรมกับลักษณะความเป็นเมือง